

PM möjlig juridisk hantering av föreslagna vattenvårdande åtgärder i Balingholmsdalgången.

Huddinge kommun

2016-06-15

Christer Södereng, Structor Miljöbyrån AB

Reviderad version 2016-10-12

Uppdragsnamn:	Balingsholmsdalgången
Uppdragsnummer:	M1400082
Dokument:	PM möjlig juridisk hantering av vattenvårdande åtgärder i Balingsholmsdalgången
Upprättad av:	Christer Södereng
Granskad och godkänd av:	Josef Nordlund
Datum:	2016-06-28, reviderad 2016-10-12
Plats:	Stockholm

Innehållsförteckning

1	SAMMANFATTNING	5
2	INLEDNING OCH SYFTE	6
3	BAKGRUND	6
4	FÖRUTSÄTTNINGAR I OMRÅDET	7
4.1	Områdesskydd.....	7
4.1.1	Orlångens naturreservat	7
4.1.2	Fågel- och djurskyddsområde	7
4.1.3	Strandskydd.....	7
4.1.4	Biotopskydd	7
4.1.5	Miljökvalitetsnorm för vatten	8
4.2	Vattenverksamhet.....	8
4.3	Övriga markrelaterade bestämmelser.....	9
4.4	Tillstånd och domar.....	9
4.4.1	Tillstånd till dämme vid Trehörningens utlopp och reglering av vattennivåerna .	9
4.4.2	Tillstånd för anläggande av överfall och en mindre våtmarksanläggning	9 10
4.4.3	Trehörningens sjösänkingsföretag från 1885	10
5	JURIDISK HANTERING AV FÖRESLAGNA ÅTGÄRDER	10
5.1	Övre delen av dalgången.....	10
5.1.1	Modifiering av utlopp från Trehörningen	10
5.1.2	Åtgärder nedströms utloppet från Trehörningen	11
5.2	Mellersta delen av dalgången.....	11
5.2.1	Meandring av åfåran med låglänta terrasser	11
5.2.2	Damm vid sidan av åfåran.....	11 12
5.3	Nedre delen av dalgången	12
5.3.1	Ändring av befintlig sedimentationsdamm vid Ågestasjön	12
5.4	Odlingsfria zoner.....	12
5.5	Samlad bedömning.....	12 13
6	UPPSKATTADE PRÖVNINGSKOSTNADER OCH TIDER	14
7	MÖJLIGHETER TILL ERSÄTTNING	14
7.1	Stöd för miljöinvesteringar för förbättrad vattenkvalitet	14
7.2	Stöd för att anlägga och restaurera våtmarker och dammar	15
7.3	Miljöersättningar	15

7.3.1	Miljöersättning för skydds-zoner.....	15
7.3.2	Miljöersättning för skötsel av våtmarker och dammar.....	16
7.4	Administration av stöd och ersättningar.....	16
7.5	LOVA-bidrag	16
8	ÖVRIGT	16
8.1	Underhåll av utloppsdiket	16
9	BILAGOR	17

1 Sammanfattning

Huddinge kommun vill minska halten av näringsämnen, framför allt fosfor, som förs till Ågestasjön. För detta har WRS Uppsala AB tagit fram åtgärdsförslag. De föreslagna åtgärderna ska vara praktiskt och juridiskt genomförbara samt ekonomiskt rimliga relaterat till den mängd fosfor som kan avskiljas. Structor Miljöbyrå AB har analyserat de föreslagna åtgärderna ur ett juridiskt perspektiv.

Den juridiska analysen har dels utförts enskilt för varje åtgärdsförslag samt även en samlad bedömning för den situationen att fler än ett åtgärdsförslag utförs. Utifrån nuvarande kunskaper medför en realisering av åtgärdsförslagen att det blir aktuellt med hantering av bestämmelser om vattenverksamhet, biotopskydd, strandskydd och naturreservatsföreskrifter. Det kan dock inte uteslutas att även andra bestämmelser kan behöva hanteras.

Slutsatsen av analysen är att åtta av åtgärdsförslagen kräver tillstånd som söks hos mark- och miljödomstolen (MMD), ett förslag kan hanteras som anmälan om vattenverksamhet till länsstyrelsen och anläggandet av skyddszoner kan utföras utan någon särskild juridisk hantering såvida man inte vill anlägga en gångstig i anslutning till ån. Se sammanställning i tabell 1, nedan.

Tabell 1. Sammanställning över juridisk hantering. Om fler åtgärder utförs och någon av dessa kräver tillstånd från MMD bör en samlad prövning av samtliga åtgärder göras av MMD, enligt 21 kap 3 § MB.

Åtgärd	Juridisk hantering	Prövningsinstans
Odlingsfria zoner utan anlagd stig	-----	-----
Odlingsfria zoner och anlagd stig	Dispens strandskydd Tillstånd naturreservat	Kommunen Kommunen
Ändring av regleranordningen vid utloppet från Trehörningen	Tillstånd vattenverksamhet, inkl strandskydd och tillstånd enligt reservats-föreskrifter	Mark- och miljödomstolen
Fördjupning och vidgning av åsträckan vid Balingsholms kursgård	Tillstånd vattenverksamhet, dispens från strandskydd och biotopskydd samt tillstånd enligt reservatsföreskrifter	Mark- och miljödomstolen
Anläggande av forssträcka	Tillstånd vattenverksamhet, dispens från strandskydd och biotopskydd samt tillstånd enligt reservatsföreskrifter	Mark- och miljödomstolen
Meandring av åfåran för att skapa en sedimentations/filterkanal	Tillstånd vattenverksamhet, dispens från strandskydd och biotopskydd samt tillstånd enligt reservatsföreskrifter	Mark- och miljödomstolen
Tvärgående skärmväggar i form av flytande öar.	Tillstånd vattenverksamhet, dispens från strandskydd och biotopskydd samt tillstånd enligt reservatsföreskrifter	Mark- och miljödomstolen
Skapande av årum genom att vidga och fördjupa åfåran	Tillstånd vattenverksamhet, dispens från strandskydd och	Mark- och miljödomstolen

	biotopskydd samt tillstånd enligt reservatsföreskrifter	
Vattenspegel/damm/våtmark som en utvidgning av åfåran	Tillstånd vattenverksamhet, dispens från strandskydd och biotopskydd samt tillstånd enligt reservatsföreskrifter	Mark- och miljödomstolen
Vattenspegel/Damm/våtmark vid sidan av åfåran	Anmälan vattenverksamhet Dispens biotopskydd Dispens strandskydd Tillstånd naturreservat	Länsstyrelsen Länsstyrelsen Kommunen Kommunen
Ändring och utvidgning av befintlig våtmark vid Ågestasjön	Tillstånd vattenverksamhet, dispens från strandskydd och biotopskydd samt tillstånd enligt reservatsföreskrifter	Mark- och miljödomstolen

Om flera åtgärdsförslag ska utföras och något av dessa kräver tillståndsprövning av MMD är det rationellt att samtliga planerade åtgärder inkluderas i tillståndsansökan. I prövningen hos MMD hanteras samtliga aktuella bestämmelser enligt miljöbalken (MB).

Om det åtgärdsförslag som kan hanteras som en anmälan om vattenverksamhet hanteras separat så inkluderas lämpligen även en begäran om dispens från biotopskyddet, i det fall en sådan blir nödvändig. Dispens från strandskyddet och tillstånd enligt naturreservatsföreskrifterna söks i det fallet särskilt hos kommunen.

2 Inledning och syfte

WRS Uppsala AB, Structor Mark AB och Structor Miljöbyrån Stockholm AB har fått i uppdrag att ge förslag på åtgärder för att minska halten av närsalter som tillförs Ågestasjön.

Syftet med denna PM är att tydliggöra vilka juridiska förutsättningar och val som finns, för de åtgärdsförslag som föreslås av WRS Uppsala AB, samt att kort beskriva om det finns möjlighet till ekonomiska stöd för anläggande och drift.

WRS har under 2015 tagit fram åtgärdsförslag som bedömts juridiskt. Dessa åtgärdsförslag har under 2016 reviderats utifrån nya förutsättningar, varför en ny juridisk bedömning tas fram för de nya förslagen.

3 Bakgrund

Sjön Trehörningen är en av de mest övergödda sjöarna i Tyresåns sjösystem. Sjön har tidigare mottagit stora föroreningsmängder bland annat genom utsläpp av avloppsvatten. Undersökningar har visat att stora mängder näringsämnen ligger upplagrade i sjöns botten sediment och att internbelastning försvårar sjöns återhämtning. Huddinge kommun vill därför utreda om det finns möjliga åtgärder nedströms Trehörningen för att framförallt minska halten av fosfor, som tillförs Ågestasjön och nedströms liggande sjöar.

WRS Uppsala AB har utrett vilka föroreningskällor som finns i Balingsholmsdalgången och tagit fram åtgärdsförslag som kan minska halterna av näringsämnen. Åtgärdsförslagen innebär huvudsakligen åtgärder i Balingsholmsån. Som ett krav för de föreslagna åtgärderna har det angivits att dessa ska vara praktiskt och juridiskt genomförbara samt ekonomiskt rimliga relaterat till den mängd fosfor som kan avskiljas. Det är därför viktigt att tydliggöra vilken juridisk

hantering som kan bli aktuell, eftersom detta kan ha stor inverkan på ekonomiska och tidsmässiga aspekter i den fortsatta hanteringen.

4 Förutsättningar i området

Balingholmsån utgör utloppet mellan sjön Trehörningen och Ågestasjön. Normal medelvattenföringen är $\approx 0,13 \text{ m}^3/\text{s}$ (enligt vattendom AD 28/64). De marker som ligger i direkt anslutning till vattendraget utgörs huvudsakligen av jordbruksmark.

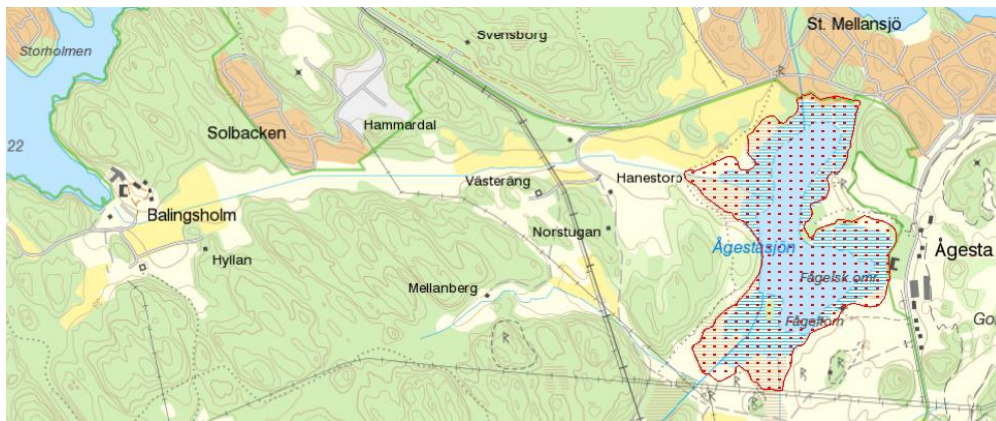
4.1 Områdesskydd

4.1.1 Orlångens naturreservat

Balingholmsdalgången ligger inom Orlångens naturreservat. Av reservatsföreskrifterna framgår bland annat att det är förbjudet att bedriva täkt eller annan verksamhet som kan förändra områdets topografi som att gräva, schakta, dika, utfylla, dränera eller dämna. Tillstånd för att utföra sådana åtgärder söks hos Huddinge kommun.

4.1.2 Fågel- och djurskyddsområde

Ågestasjön omfattas av ett fågel- och djurskyddsområde som innebär att det finns förbud mot tillträde under tiden 15 april till den 15 juli. Om arbeten behöver utföras inom skyddsområdet under denna period behöver dispens sökas hos kommunen.

Figur 1. Fågelskyddsområde vid Ågestasjön.

4.1.3 Strandskydd

För Trehörningen och Ågestasjön gäller utökat strandskydd till 300 meter och omkring Balingholmsån gäller strandskydd om 100 meter åt vardera håll från vattendraget. Av strandskyddsbestämmelserna framgår att det är förbjudet att vidta åtgärder som väsentligt förändrar livsvillkoren för djur- eller växtarter. Dispens från förbudet kan medges av kommunen om det finns särskilda skäl.

4.1.4 Biotopskydd

Småvatten och våtmarker i odlingslandskapet omfattas av ett generellt biotopskydd. Som småvatten räknas exempelvis diken som är vattenförande större delen av året, vilket Balingholmsån är. Biotopskyddet innebär att åtgärder som kan skada naturmiljön inte får utföras i ån, vilket inkluderar grävning i vattendraget. Om det finns särskilda skäl kan länsstyrelsen medge dispens från förbudet.

4.1.5 Miljökvalitetsnorm för vatten

Vattenmyndigheten har beslutat om miljökvalitetsnormer för vatten (MKN) som är juridiskt bindande kvalitetskrav. Sjöarna, Ormlången, Magelungen och Drevviken, som ligger nedströms Trehörningen har en MKN som innebär att god vattenstatus ska uppnås senast 2021. Dessutom gäller ett krav om att tillståndet i vattenförekomsterna inte får försämrats.

Deras nuvarande ekologiska status är måttlig och som förbättringsbehov anges att belastningen av näringsämnen ska minska.

Det finns inga förbud mot åtgärder eller krav om tillstånd för åtgärder enligt MKN. Hur hänsyn tas till MKN ska istället prövas i samband med andra tillstånds- och dispensprövningar som åtgärden kan vara föremål för. Grundläggande vid prövningen är att inga åtgärder får genomföras som medför att möjligheten till att uppnå den uppsatta målsättningen försvåras.

Vid den juridiska hantering som föregår eventuella åtgärder i Balingholmsdalgången ska det belysas om de planerade åtgärderna kommer att påverka möjligheten att nå målet och i så fall på vilket sätt. Att de planerade åtgärderna är tänkta att förbättra möjligheten att nå det uppsatta målet innebär ingen skillnad gällande hantering av MKN vid utförandet av åtgärderna

4.2 Vattenverksamhet

När det gäller åtgärder i vattenområden har verksamhetsutövaren (VU) möjlighet att styra vilken juridisk hantering som ska ske. VU kan anpassa de planerade åtgärderna efter de juridiska förutsättningarna och välja olika alternativ för den juridiska hanteringen beroende på åtgärdernas omfattning och påverkan på omgivningen.

Uppförande och ändring av anläggningar, gräv- och schaktarbeten som utförs i vattenområden samt omgrävning av vattendrag är exempel på åtgärder som enligt 11 kap. miljöbalken (MB) utgör vattenverksamheter. En grundförutsättning för att kunna utföra en vattenverksamhet är att VU har rådighet (äger marken eller har avtal med markägaren).

Den juridiska hanteringen beror av vattenverksamhetens typ, omfattning och påverkan på enskilda- och allmänna intressen. För att utföra en vattenverksamhet krävs generellt tillstånd från mark- och miljödomstolen (MMD). Vissa mindre vattenverksamheter är möjliga att anmäla till länsstyrelsen som normalt är tillsynsmyndighet (TM) för vattenverksamhet. Åtgärder där det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen kommer att påverkas av de nya vattenförhållandena är undantagna från kravet på tillstånd eller anmälan.

Det är VU som ska avgöra vilken juridisk hantering som är den lämpligaste i det enskilda fallet. Om VU väljer att utnyttja undantaget har denne bevisbördan för de förhållanden som fanns innan ingreppet utfördes och att åtgärden varit uppenbart oskadlig. Undantaget är normalt enbart tillämpligt för mycket små ingrepp och åtgärder. Det är sällan som undantaget kan användas eftersom det ställs mycket starka beviskrav på att åtgärden verkligen är uppenbart oskadlig. Vid ett eventuellt klagomål måste VU kunna verifiera vilka förutsättningar som rådde innan arbetet påbörjades och att arbetet inte orsakat någon negativ påverkan på omgivande intressen.

De vattenverksamheter som kan anmälas till TM räknas upp i Förordning (1998:1388) om vattenverksamhet m.m.. För dessa finns i de flesta fall en övre begränsning. Åtgärder som överstiger begränsningen ska prövas av MMD. Om anmälan omfattar flera åtgärder ska TM göra en samlad prövning av alla åtgärder och deras totala miljöpåverkan. Det innebär att om åtgärderna tillsammans kommer att överstiga en begränsning behöver tillstånd sökas hos MMD.

Exempel på vattenverksamheter som kan anmälas är anläggande av våtmarker, grävning i vattenområden och omgrävning av vattendrag. En förutsättning för att TM ska kunna handlägga en anmälan är att det inte finns olösta frågor angående ersättning eller inlösen med anledning av vattenverksamheten. Om så är fallet blir åtgärden tillståndspliktig. TM ska lämna besked om den

anmälda vattenverksamheten inom 8 veckor från det att anmälningsavgiften är betald. Detta under förutsättning att anmälan är komplett och innehåller tillräckligt bra underlag för ett beslut.

En fördel med tillståndsprövning hos MMD är att detta ger rättskraft. Det vill säga ingen kan ifrågasätta det som tillståndet medger. För de anläggningar som omfattas av prövningen tydliggörs ansvaret för det framtida underhållet. Fördelen med en anmälan till TM är att detta är ett enklare förfarande som går snabbare och blir billigare än en tillståndsprövning. Nackdelen är att VU inte erhåller samma rättsliga skydd. Det innebär exempelvis att om det uppstår klagomål i ett senare skede som härrör till de utförda åtgärderna kan TM förelägga om den begränsning av verksamheten som behövs för att minimera skada på allmänna eller enskilda intressen.

Även om en vattenverksamhet ligger inom ramen för vad som är möjligt att anmäla eller till och med anses vara uppenbart oskadlig så har VU möjlighet att söka tillstånd. En orsak till att göra detta kan exempelvis vara att man för framtiden vill ha den juridiska trygghet som tillståndet ger.

4.3 Övriga markrelaterade bestämmelser

Utöver ovan nämnda bestämmelser kan det även bli aktuellt att hantera andra skyddsbestämmelser beroende på vad som kommer fram i samband med att underlag tas fram för den juridiska hantering som man bestämt sig för. Vid anmälan eller tillståndsansökan för vattenverksamhet krävs bland annat en naturmiljöutredning, om denna exempelvis visar att det finns arter eller biotoper som är skyddade enligt artskyddsförordningen kan det krävas dispens eller tillstånd enligt dessa bestämmelser.

4.4 Tillstånd och domar

Samtliga höjder nedan är angivna i höjdsystemet Rh00. För att räkna om till det nya höjdsystemet Rh2000 ska de angivna höjderna adderas med 0,53 ($Rh00 + 0,53 = Rh2000$).

4.4.1 Tillstånd till dämme vid Trehörningens utlopp och reglering av vattennivåerna

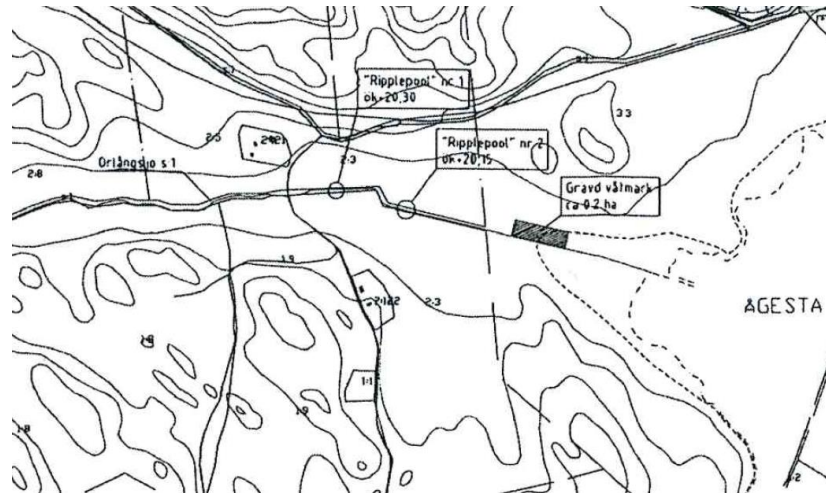
Huddinge kommun har den 14 januari 1971 fått tillstånd (AD 28/64, bilaga 1) att anlägga ett dämme i sjön Trehörningens utlopp. Dämmet ska utgöras av ett 9 meter långt bräddavlopp anlagt på höjden + 21,50 m och tre utskovsluckor med dimensionerna 0,7x0,7 m, placerade under bräddavloppet. Dammens krön ska i övrigt ligga på höjden + 22,50 m. Tröskeln i utskoven ska ligga på höjden + 20,80 m. Domen innebär att Huddinge kommun har tillstånd att reglera vattennivåerna i sjön Trehörningen. För regleringen gäller dock bl.a. följande villkor, i utdrag:

1. Regleringen ska utövas så att vattenståndet i Trehörningen hålls mellan höjderna + 21,50 m och + 21,60 m. Vid flödestillfällen ska tappningen ske så att avvattningen sker så jämt som möjligt och att vattenståndet i Trehörningen inte överstiger höjden + 21,60 m.
2. Före vårfloden är kommunen skyldig att utföra förhandstappning så att vattennivåerna i sjön sänks, dock som lägst till höjden + 21,10 m.
3. Huddinge kommun ska före det att regleringstillståndet tas i anspråk utföra en rensning av diket mellan Trehörningen och Ågestasjön så att dikesbotten som högst blir på höjden + 20,50 m och bottenlutningen blir 0,36 promille, bottenbredden minst 1,2 meter och släntlutningen 1:1,5. Diket ska därefter underhållas av Huddinge kommun, så att ovan nämnda mått bibehålls. Hindrande vegetation ska tas bort årligen.

4.4.2 Tillstånd för anläggande av överfall och en mindre våtmarksanläggning

Huddinge kommun har genom en miljödom (M1471-07, bilaga 2) den 19 juni 2007 fått tillstånd att anlägga överfall (ripple-pools) och en våtmark i Ågestasjöns tillflöde Västerängsån (Balingholmsån i detta dokument), se figur 2.

Tillståndet omfattar två överfall, det ena med en överkant på nivån + 20,30 m och det andra på nivån + 20,15 m. Den tillståndsgivna våtmarken har en yta om 0,2 ha, inom fastigheterna Orlångsjö s:1, Orlångsjö 2:3 och Ågesta 1:3. Våtmarken skapas genom att utloppsdiket ges en bredd om ca 25 meter på en sträcka om ca 80 meter. Detta sker på den nivå dit Ågestasjön dämmer vid högsta högvattenstånd. Inga särskilda villkor finns för anläggningarnas drift.

Figur 2. Läge för överfall och mindre våtmark som miljödomstolen gett tillstånd till.

4.4.3 Trehörningens sjösänkingsföretag från 1885

Utloppet mellan Trehörningen och Ågestasjön har tidigare omfattats av Trehörningens sjösänkingsföretag från 1885. Detta sänkingsföretag har utvecklats genom ett beslut från mark- och miljödomstolen (M598-10) den 12 maj 2010, och gäller därmed inte längre.

5 Juridisk hantering av föreslagna åtgärder

WRS Uppsala AB har tagit fram ett antal förslag till åtgärder för att minska halten av näringsämnen, framförallt fosfor, som kommer till Ågestasjön via Balingsholmsdalgången. Alla åtgärdsförslag, utom ett, innebär vattenverksamhet som ska hanteras juridiskt enligt 11 kap. MB. Nedan beskrivs de juridiska förutsättningarna för respektive åtgärd enskilt. I avsnitt 5.5 görs en samlad bedömning om flera åtgärder utförs.

5.1 Övre delen av dalgången

De åtgärder som föreslås för den övre delen av Balingsholmsdalgången beskrivs i PM Förslag till vattenvårdande åtgärder i Balingsholmsåns dalgång (WRS rapport 2016-09-30-A 0742, avsnitt 3.2.1 samt bilaga 2a till denna).

5.1.1 Modifiering av utlopp från Trehörningen

Nuvarande utskov från Trehörningen är väl definierat i tillståndet från 1971. Den föreslagna åtgärden innebär att stora delar av bräddavloppet höjs från + 21,50 m till + 22,00 respektive 22,10 m. I en av dammluckorna tas öppning upp. Åtgärderna kommer därmed innebära att det befintliga tillståndet behöver omprövas hos MMD eller att ett nytt tillstånd söks för regleringen av Trehörningen.

Anläggandet av nytt utskov kan även innebära krav om tillstånd enligt reservatsföreskrifterna för Orlångens naturreservat och dispens från strandskyddsbestämmelserna. Detta söks lämpligast hos Huddinge kommun alternativt görs en samlad prövning av MMD.

5.1.2 Åtgärder nedströms utloppet från Trehörningen

Balingsholmsåns utformning nedströms utloppet från Trehörningen är bestämt av villkor 3 i det tillstånd (AD 28/64, 1971) som Huddinge kommun har för regleringen av Trehörningen. I tillståndet anges att bottenivån i utloppsdiket ner till Ågestasjön (Balingsholmsån) inte får ligga högre än + 20,50 m, bottenlutningen ska vara 0,36 promille, bottenbredden ska minst vara 1,2 meter och släntlutningen 1:1,5.

De åtgärder som föreslås nedströms Trehörningens regleranordning innebär fördjupning och vidgning av åsträckan så att vattenspeglar skapas, nuvarande dikesbotten höjs på en del av ån så att en forssträcka skapas, samt att en filter- och sedimentationskanal anläggs i åfåran öster om Balingsnäs vägen genom att diket breddas och ges en meandrande form. För att förbättra hydraulik och filtereffekt föreslås även att ett antal skärmväggar i form av ”flytande öar” placeras i diket.

Om de föreslagna åtgärderna innebär att åns utformning kommer att ligga utanför de tekniska ramar som anges i det gällande tillståndet, kräver utförandet av dessa tillstånd från MMD. Både forssträckan och de flytande öarna är sådana åtgärder som kräver nytt tillstånd, om vattenspeglarna skapas genom ändring av botten kan även detta behöva tillståndsprövas.

Även en meandring av åfåran bedöms som tillståndspliktig eftersom åtgärden strider mot det befintliga tillståndets syfte. Av domskälen framgår att avrinningen från Trehörningen är beroende av vattennivåerna i Ågestasjön och att syftet med att ge villkor för diket profil och lutning är att säkerställa en tillräckligt bra avrinning från Trehörningen till Ågestasjön. En meandring av åsträckan gör att rinntiden för vattnet blir längre och därmed att avrinningen försämras, vilket därför torde strida mot tillståndets syfte.

Av samma anledning bedöms även anläggandet av flytande öar vara tillståndspliktiga. De flytande öarna kommer behöva förankras i åns slänter, vilket gör dem till vattenanläggningar. Genom att de flytande öarna kommer att fungera som ett partiellt hinder för vattenflödet, så strider dessa mot syftet med det befintliga tillståndet. För att anlägga dem krävs därför tillstånd från MMD.

Ändringar av åfåran kräver även dispens från det generella biotopskyddet och från strandskyddsbestämmelserna samt tillstånd enligt de reservatsföreskrifter som finns för Orlångens naturreservat. Om tillstånd söks hos MMD hanteras dock detta samlat.

5.2 Mellersta delen av dalgången

De åtgärder som föreslås för den mellersta delen av Balingsholmsdalgången beskrivs i PM Förslag till vattenvårdande åtgärder i Balingsholmsåns dalgång (WRS rapport 2016-09-30-A 0742, avsnitt 3.2.2 samt bilaga 2b till denna).

5.2.1 Meandring av åfåran med låglänta terrasser

Så som beskrivits i avsnitt 5.1.2 är Balingsholmsåns utformning bestämd av det tillstånd som gäller för regleringen av Trehörningen. Utloppsdiket ska som högst ligga på höjden + 20,50 m, ha en bottenlutning om 0,36 promille och en bottenbredd om minst 1,2 meter samt släntlutning med 1:1,5.

Genom att syftet med nuvarande utformningen av ån är att optimera avrinningen kommer alla åtgärder som försämrar vattenavrinningen att strida mot syftet med tillståndet. En meandring av åsträckan gör att avrinningen försämras, vilket därför kräver att ett nytt tillstånd erhålls från MMD.

5.2.2 Damm vid sidan av åfåran

Ett åtgärdsförslag från WRS är att anlägga en vattenspegel på den sankta marken mellan ån och bebyggelsen vid Hammardal och Solängen. Denna kan antingen skapas genom en utvidgning av

den nuvarande åfåran eller genom att en damm grävs fram vid sidan av åfåran. Den juridiska hanteringen kan ske på olika sätt beroende på vilket alternativ som väljs.

Om vattenspegeln anläggs genom att utvidga åfåran innebär detta sannolikt att vattenspegeln inte kan skapas inom ramen för villkor 3 (se avsnitt 5.1.2) i det befintliga tillståndet för regleringen. Tillstånd behöver i så fall sökas hos MMD.

Om vattenspegeln anläggs som en fristående damm är det istället möjligt att göra en anmälan till TM. Genom att det aktuella området beskrivs som sankt så bedöms anläggandet utföras i vad som enligt miljöbalken betecknas som vattenområde. Åtgärden är därför att betrakta som vattenverksamhet enligt 11 kap MB som behöver hanteras juridiskt.

I och med att dammen föreslås anläggas helt vid sidan av åfåran så kommer åtgärden inte påverkas av de restriktioner som kommer av villkor 3 i tillståndet för regleringen av Trehörningen. Därmed är det möjligt att, istället för en tillståndsprövning hos MMD, göra en anmälan till länsstyrelsen.

Åtgärden kan antingen anmälas som pkt 1 i förordningen om vattenverksamhet (anläggande av våtmark där vattenområdet har en yta som inte överstiger 5 hektar) eller som pkt 5 (grävning, schaktning, muddring, sprängning eller annan åtgärd i ett vattenområde, om den bottenyta som åtgärden omfattar i vattendraget uppgår till högst 3000 m²).

Åtgärden kräver även sannolikt dispens från strandskyddsbestämmelserna samt tillstånd enligt föreskrifterna för naturreservatet. Dispens från strandskyddet och tillstånd enligt naturreservatsföreskrifterna söks hos kommunen.

5.3 Nedre delen av dalgången

De åtgärder som föreslås för den nedersta delen av Balingholmsdalgången beskrivs i PM Förslag till vattenvårdande åtgärder i Balingholmsåns dalgång (WRS rapport 2016-09-30-A 0742, avsnitt 3.2.3 samt bilaga 2c till denna).

5.3.1 Ändring av befintlig sedimentationsdamm vid Ågestasjön

I den nedre delen av Balingholmån föreslås att den anlagda våtmarken med överfall (ripple-pools) ändras genom att befintligt dike fördjupas och vidgas. En låg begränsningsvall anläggs i den nedre delen av dammen med två utlopp.

De befintliga anläggningarna har anlagts med tillstånd från MMD och den tekniska beskrivningen till tillståndet anger hur anläggningen ska vara utformad. Detta tillsammans med att det befintliga diket omfattas av tillståndet för Trehörningens reglering gör att de nu föreslagna förändringarna kräver tillstånd från MMD.

Åtgärderna kommer även att omfattas av bestämmelserna för det generella biotopskyddet, strandskyddet samt reservatsföreskrifterna för Orångens naturreservat. Detta hanteras lämpligast genom en samlad prövning hos MMD, alternativt att tillstånd enligt naturreservatsföreskrifterna prövas särskilt av kommunen.

5.4 Odlingsfria zoner

Som ett åtgärdsförslag anges att anlägga odlingsfria zoner som gör vattenvägen mer tillgänglig för friluftslivet. Detta kräver ingen särskild juridisk hantering. Om det skulle vara aktuellt att anlägga en grusad promenadstig kan detta kräva dispens från strandskyddsbestämmelserna, vilket i så fall hanteras av kommunen.

5.5 Samlad bedömning

Vattendomen rörande Trehörningen och miljödomen för anläggandet av våtmark med överfall vid utloppet till Ågestasjön medför att i princip samtliga åtgärdsförslag kräver tillstånd från

MMD. Undantaget är anläggande av en fristående vattenspegel/damm vid sidan av åfåran i den mellersta delen av dalgången (kan hanteras genom anmälan till TM) samt iordningställande av odlingsfria zoner (kräver inte någon hantering alls).

Det är troligt att kommunen väljer att utföra flera av de föreslagna åtgärderna för att optimera nyttan. I det fall någon av de valda åtgärderna kräver tillstånd från MMD bör en samlad ansökan om tillstånd göras för samtliga vattenverksamheter som blir aktuella, även de som formellt inte är tillståndspliktiga. På det viset får samtliga planerade vattenverksamheter de fördelar som kommer av ett tillstånd till en relativt liten kostnad.

Om tillstånd söks för vattenverksamhet hanteras även frågor om dispens från det generella biotopskyddet, dispens från strandskyddet och tillstånd enligt reservatsföreskrifterna inom ramen för tillståndsprövningen av MMD i enlighet med 21 kap 3 § MB.

6 Uppskattade prövningskostnader och tider

De kostnader som uppstår för den juridiska hanteringen och att ta fram det underlag som behövs för denna kan grovt uppskattas enligt följande:

Åtgärd	Uppskattad kostnad	Uppskattad tid
Anmälan vattenverksamhet inklusive begäran om dispens från biotopskyddet	60 000 -120 000 kr	2-3 månader
Ansökan om dispens från strandskyddet och tillstånd enligt naturreservatsföreskrifter	40 000 – 80 000 kr	1-2 månader
Ansökan om tillstånd hos MMD inklusive dispens från biotopskyddet och strandskyddet samt tillstånd enligt naturreservatsföreskrifterna.	300 000 – 1 500 000 kr	1,5 – 3 år

I de uppskattade kostnaderna ingår att ta fram det underlag som behövs för anmälan/dispens/tillstånd naturreservat inklusive enklare teknisk beskrivning samt att utföra samråd med berörda sakägare i den mån det behövs. För ansökan om tillstånd hos MMD ingår momenten samråd, underlagsutredningar inklusive teknisk beskrivning, MKB, sammanställning av ansökan och hantering i domstol.

Kostnaden för en tillståndsprövning hos MMD beror i hög utsträckning på om det finns motstående intressen omkring de åtgärder som ska prövas. Om så är fallet får sökanden ta motpartens kostnader i första instans, vilket kan bli kostnadskrävande. Observera att om flera av de föreslagna åtgärderna ska utföras och någon av dem kräver tillståndsprövning av MMD så är det rationellt att samtliga planerade åtgärder inkluderas i tillståndsansökan.

7 Möjligheter till ersättning

För åtgärder som gynnar miljön och som utförs i odlingslandskapet eller tar omhand miljöföreningar som kommer från jordbruket är det möjligt att ansöka om EU-stöd och ersättningar. Dessa är av olika slag och beskrivs kortfattat nedan. För en mer utförlig beskrivning av förutsättningarna för stöden och ersättningarna hänvisas till Jordbruksverkets hemsida www.jordbruksverket.se. För åtgärder som syftar till att förbättra vattenkvaliteten i vatten som omfattas av miljö kvalitetsnormer för vatten är det även möjligt att få LOVA-bidrag, se avsnitt 7.5.

7.1 Stöd för miljöinvesteringar för förbättrad vattenkvalitet

Stöd för miljöinvesteringar för förbättrad vattenkvalitet kan ges för åtgärder som syftar till att förbättra den ekologiska statusen för de vatten som är klassade enligt vattenförvaltningen. Stödberättigande åtgärder är insatser som syftar till att minska övergödningen eller som förbättrar förutsättningarna för vattenlevande organismer. Exempel på åtgärder som kan vara stödberättigande är att förändra vattendragets sträckning genom att skapa meandring.

Åtgärderna ska utföras i odlingslandskapet, det vill säga på åkermark, betesmark eller annan mark som tar emot vatten från jordbruk eller som ligger i anslutning till odlad mark. För att vara stödberättigade ska åtgärderna gå att koppla till påverkan från jordbruket. Insatserna ska också bidra till att skapa en variation i landskapet som kan uppfattas som positivt för friluftslivet och

rekreation. Arbetet ska även kunna bidra till flödesutjämning och positiva effekter på biologisk mångfald i anslutning till vattendragen.

Stöd kan ges för de tjänster som behöver köpas för att genomföra miljöinvesteringen. Detta kan exempelvis vara kostnader för entreprenadmaskiner, tjänster som behövs i samband med planeringen av investeringen, exempelvis projektering och underlag till tillståndsprövningar. Stöd kan ges med 50, 90 eller 100 procent av de stödberättigande kostnaderna.

Stödet kan sökas av enskilda personer, myndigheter, kommuner, landsting, regioner, föreningar, organisationer och företag. Någon offentlig medfinansiering för att täcka upp resterande delar godkänns dock inte, vilket kan vara en begränsande faktor för kommuner och andra offentliga aktörer. Den som söker ska ha markägarens tillstånd.

Av de beskrivna åtgärderna bör förändringarna av åfåran och utvidgningen av våtmarken vid Ågestasjön samt anläggandet av våtmark/damm vid Hammardal/Solängen kunna vara sådana åtgärder som berättigar till detta stöd.

7.2 Stöd för att anlägga och restaurera våtmarker och dammar

Stöd för anläggande och restaurering av våtmarker och dammar syftar till att förbättra vattenkvaliteten i våra sjöar, vattendrag och hav genom att vattnet renas från växtnäringssämnen. De kan också syfta till att bevara och förstärka biologisk mångfald som gynnas av vatten i landskapet.

Även dessa åtgärder ska utföras i odlingslandskapet, det vill säga på åkermark, betesmark eller annan mark som tar emot vatten från jordbruk eller som ligger i anslutning till odlad mark. För att vara stödberättigade ska åtgärderna gå att koppla till påverkan från jordbruket samt att våtmarken/dammens areal är större än 0,1 hektar.

Stöd kan ges för de tjänster och material som behöver köpas för att genomföra miljöinvesteringen. Detta kan exempelvis vara kostnader för entreprenadmaskiner eller utrustning som behövs för reglering, tjänster som behövs i samband med planeringen av investeringen. I det senare ligger exempelvis projektering och underlag till tillståndsprövningar. Stöd kan ges med 50, 90 eller 100 procent av de stödberättigande kostnaderna. Stöd med 100 procent är enbart möjligt inom vissa prioriterade områden. Sjöarna Trehörningen, Ågestasjön, Magelungen, Drevviken m.fl. med omgivande marker är inte prioriterat område.

Stödet kan sökas av alla, såväl enskilda personer som myndigheter, kommuner, landsting, regioner, föreningar, organisationer och företag. Även för detta stöd gäller att det inte tillåts någon offentlig medfinansiering. Den som söker ska ha markägarens tillstånd.

Stöd för anläggande av våtmarker och dammar bör kunna sökas för utvidgningen av våtmarken vid Ågestasjön samt anläggandet av våtmark/damm vid Hammardal/Solängen.

7.3 Miljöersättningar

Miljöersättningar ges för skötsel av marker som används på ett sätt som gynnar miljön. Nedan beskrivs kortfattat de ersättningar som skulle kunna bli aktuella för de åtgärder som föreslås i Balingholmsdalgången. För mer ingående information hänvisas till www.jordbruksverket.se/amnesomraden/stod/jordbrukarstod2016/miljoersattningar2016

7.3.1 Miljöersättning för skyddszoner

Syftet med miljöersättningen för skyddszoner är att minska ytavrinning, erosion och läckage av fosfor och andra näringsämnen från åkermark. Skyddszonen ska ligga på åkermark i ett nitratkänsligt område, vilket hela Huddinge kommun gör. Anpassade skyddszoner kan även ligga utmed vägar som saltas. Skyddszoner utmed vattendrag och andra vattenområden ska vara

besådda med vallgräs eller vallgräs i blandning med vallbaljväxter. Zonen ska ha en bredd mellan 6 och 20 meter och ha en sammanlagd storlek om minst 0,10 hektar.

Miljöersättningen förutsätter ett femårigt åtagande om att sköta skyddszonen varje år. Detta ska ske genom att växligheten skördas, dock tidigast den första juli. Avslagen växlighet ska tas bort från skyddszonen. Det är även möjligt att beta skyddszonen under hela betessäsongen. Ingen gödsling eller användning av växtskyddsmedel får ske.

En ersättning om 3000 kr per hektar och år utbetalas för ersättningsberättigad areal. Ersättningen kan sökas av den som brukar och sköter den aktuella marken.

Om den föreslagna odlingsfria zonen uppfyller kriterierna ovan utgör denna en sådan skyddszon som berättigar till miljöersättning.

7.3.2 Miljöersättning för skötsel av våtmarker och dammar

Miljöersättningen förutsätter ett femårigt åtagande om skötsel av den våtmark eller damm som anlagts. Skötseln innebär att de skötselvillkor som länsstyrelsen fastställt utförs under den tid åtagandet gäller. Dammvallar, brunnar och övriga anläggningar som behövs för våtmarken/dammens funktion ska underhållas så att funktionen består. Igenväxningsvegetation ska tas bort. Inom våtmarks/dammområdet är det inte tillåtet att gödsla, sprida bekämpningsmedel eller kalka. Det är heller inte tillåtet att sätta ut fisk, kräftor eller andra djur eller att utfodra djur.

Det är möjligt att beta våtmarksområden och i så fall finns möjlighet till extra stöd för det.

En ersättning om 4000 kr per hektar och år utbetalas för den våtmarks-/dammareal som godkänt vid slutbesiktningen. Ersättningen kan sökas av den som brukar och sköter den aktuella marken.

Om åtgärderna under avsnitt 7.2 godkänns för stödet för anläggande av våtmarker och dammar bör de även berättiga till ersättning för skötsel av våtmarker och dammar.

7.4 Administration av stöd och ersättningar

Samtliga ovan nämnda stöd och ersättningar administreras av länsstyrelsen. De avgör om planerade åtgärder är berättigade till stöd eller inte. Eventuellt krävs att länsstyrelsen besöker platsen innan de fattar beslut om stöd. Före det att en ansökan om stöd lämnas in bör därför lantruksenheten på länsstyrelsen kontaktas. De kan då tydliggöra vilka specifika förutsättningar som gäller för den aktuella platsen.

7.5 LOVA-bidrag

LOVA, som är en del av regeringens havsmiljöanslag, står för Lokala Vattenvårdsprojekt. Syftet är att stödja lokala åtgärder som förbättrar havsmiljön. Bland annat är åtgärder som bidrar till minskade mängder av fosfor och kväve till havet bidragsberättigade. Stödet får maximalt uppgå till 50 procent av de bidragsberättigade kostnaderna inom projektet. LOVA-bidrag kan endast sökas av kommuner eller ideella sammanslutningar eller kombinationer av dessa.

8 Övrigt

8.1 Underhåll av utloppsdiket

I det tillstånd (AD 28/64, 1971) som vattendomstolen gett till regleringen av Trehörningen redogör vattendomstolen i domskälen för vikten av att utloppsdiket mellan Trehörningen och Ågestasjön underhålls för att undvika höga vattenstånd i Trehörningen. Man påpekar att vattenstånden vid högvattenflöden är beroende av vattenstånden i Ågestasjön och nedströms liggande sjöar samt att det därför är viktigt att utloppets funktion kontinuerligt upprätthålls. Av

den anledningen har tillståndet villkorats (villkor 3) med att underhåll ska ske till angivna mått och fall.

Av den information projektet fått från hushållningssällskapet är dikets funktion även viktigt för att åkermarken på ett effektivt sätt ska kunna tillgodogöra sig den fosfor som tillförs marken. Det är därför Structor Miljöbyråns bedömning att det bör utredas om ett årligt underhåll av utloppsdiket skulle kunna ses som en åtgärd för att minimera tillförseln av fosfor till nedströms liggande vattensystem.

9 Bilagor

Bilaga 1	Tillstånd (AD 28/64) att anlägga ett dämme i utloppet av Trehörningen och att reglera sjön.
Bilaga 2	Tillstånd (M1471-07) till anläggande av två överfall och en våtmark